

РЕЦЕНЗІЇ • REVIEW

DOI: <https://doi.org/10.31499/2415-8828.1.2026.356491>Микола Степаненко* ПРО МОВУ, МОВОЗНАВЦІВ, МОВНУ НОРМУ: НАУКОВО-ДИДАКТИЧНИЙ
ВИКЛАДРецензія на книгу: Микитюк О., Фаріон І. *Мова і мовознавці: утвердження норми*: навч. посібник; за заг. ред. О. Микитюк. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2025. 432 с.*У добру дорогу, наша спільна Праце, яку ми планували з
Іриною Фаріон презентувати в нашій сильній непоборній
Україні... (Микитюк & Фаріон, 2025, с. 14)*

Оксана Микитюк

Рецензію присвячено аналізу навчального посібника О. Микитюк та І. Фаріон «Мова і мовознавці: утвердження норми», який відповідає програмі курсу «Українська мова за професійним спрямуванням», що його нині вивчають здобувачі освіти всіх спеціальностей. Доведено, що своїм змістом, системно реалізованим через дію загальнодидактичного принципу науковості, це видання відповідає стандартам науково-навчального видання. Заслугує на особливу увагу основний об'єкт науково-дидактичного викладу – феномен мовної норми в її поліфункційному представленні. У посібникові цілком умотивовано надано перевагу різновекторному інтерпретуванню правописних норм крізь діахронійно-синхронійну призму. Закцентовано на змістових домінантах п'ятнадцятих тем, конкретній інформативній наповнюваності їх, через яку з'ясовано рубіжні етапи українського глотогезу – від найдавніших часів дотепер, а також важливі лексикографійні, термінологійно-термінографійні віхи; розкрито лексичне, фразеологічне, словотвірне багатство української мови; виявлено специфіку її фонетичного, граматичного ладу та стилістичної розбудови. Оригінальність праці визначає і її лінгвоперсоналізований складник, репрезентований сюжетами про прецедентні мовні (мовознавчі) особистості – П. Беринда, М. Смотрицький, О. Потебня, П. Житецький, Б. Грінченко, О. Синявський, А. Кримський, О. Курило, І. Огієнко (митрополит Іларіон), Б. Антоненко-Давидович, О. Тихий, О. Горбач, С. Караванський, О. Пономарів, В. Німчук. Високої оцінки заслуговують лінгводидактичні супроводи, за допомогою яких автори, використовуючи традиційні та новітні навчальні технології, сприяють формуванню життєвих і фахових компетентностей майбутніх спеціалістів, вихованню інтелектуальної, духовно багатой, освіченої, культурномовної, патріотичної, україноцентричної особистості.

Ключові слова: науково-навчальний посібник О. Микитюк, І. Фаріон «Мова і мовознавці: утвердження норми», п'ятнадцять науково-дидактичних тем, персоналізований складник теми, лінгвоперсоналіїзна інформація, лінгводидактичний супровід, традиційні та новітні технології навчання, система дидактичних запитань і завдань.

Stepanenko Mykola. On Language, Linguists, and the Language Norm: A Scholarly and Didactic Exposition.

The review is devoted to the analysis of the textbook by O. Mykytiuk and I. Farion «Language and Linguists: The Establishment of the Norm», which corresponds to the curriculum of the course «Ukrainian Language for Professional Purposes», currently studied by students of all specialties. It is demonstrated that, by virtue of its content, systematically implemented through the general didactic principle of scientific rigour, this publication meets the standards of a scholarly educational edition. Particular attention is paid to the main object of the scholarly and didactic exposition – the phenomenon of the language norm in its multifunctional representation. The textbook justifiably prioritises a multidirectional interpretation of orthographic norms through a diachronic-synchronic lens. Emphasis is placed on the conceptual dominants of fifteen thematic units and their specific informational content, which enables the tracing of key stages of Ukrainian glottogenesis – from ancient times to the present – as well as significant milestones in lexicographic and terminological studies. The authors also reveal the lexical, phraseological, and word-formation richness of the Ukrainian language, highlight the specificity of its phonetic and grammatical structure, and outline the development of its stylistic system.

The originality of the work is further determined by its linguo-personalised component, represented by narratives about precedent linguistic (linguistic-scholarly) personalities, including P. Berynda, M. Smotrytskyi, O. Potebnia, P. Zhytetskyi, B. Hrinchenko, O. Syniavskyi, A. Krymskyi, O. Kurylo, I. Ohienko (Metropolitan Bishop Ilarion), B. Antonenko-Davydovych, O. Tykhyi, O. Horbach, S. Karavanskyi, O. Ponomariv and V. Nimchuk.

High praise is also due to the linguodidactic support materials, through which the authors – employing both traditional and innovative educational methods – promote the development of life and professional competences of future specialists, as well as the cultivation of an intellectually mature, spiritually rich, educated, linguistically cultured, patriotic, and Ukraine-centred personality.

Keywords: scholarly educational textbook by O. Mykytiuk and I. Farion, «Language and Linguists: The Establishment of the Norm», fifteen scholarly and didactic thematic units, personalised thematic component, linguo-personological information, linguodidactic support, traditional and innovative teaching methods, system of didactic questions and tasks.

Наукові та дидактичні виклади, у яких висвітлено проблеми конкретної галузі знань і технології вивчення їх, зазвичай побутують осібно, лише почасти перехрещуючись, конкретизуючи один одного. Вивчення того або того явища, факту, події з урахуванням принципу науковості, що органічно

* Микола Степаненко, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри журналістики та мовної комунікації, Національний університет біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна); e-mail: m.stepanenko@nubip.edu.ua.

взаємодіє з іншими загальнодидактичними принципами – систематичності й послідовності, доступності, свідомості й активності, наочності, гуманізації, міцності засвоєння знань, відкритості й варіантності, індивідуального підходу до учнів, оптимізації навчально-виховного процесу, зв'язку з життям, демократизації, – уже давно стало освітологією традицією. Ці принципи навчання «виконують регулятивну функцію з погляду моделювання дидактичних теорій і способів регулювання практики навчального процесу», вони «лежать в основі вивчення усіх дисциплін, а також мають регулювати організаційні аспекти навчального процесу на різних рівнях», на їхній базі «розробляють принципи фахових методик, конкретизують принципи вивчення окремих дисциплін з урахуванням їх особливостей» (Стрельніков & Лейко, 2025, с. 261). Праці, у яких наукові та навчальні складники діяли б синхронно, перебували у відношенні взаємної доповнюваності й цим самим демонстрували не віртуальний, а реальний синтез теорії і практики, не набули особливого поширення, тобто така науково-освітологічна технологія не стала масовою. І це зрозуміло, позаяк послугоування нею вимагає додаткових інтелектуальних зусиль із боку того, хто навчає, і того, кому передають знання. Аналізовану технологію доречно застосовувати на бакалаврському й магістерському рівнях вищої освіти.

Відразу зауважимо, що досконалим взірцем посібника, про який ідеться, є праця О. Микитюк та І. Фаріон «Мова і мовознавці: утвердження норми» (Микитюк & Фаріон, 2025). Вона системно й послідовно відповідає програмі курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)», що його вивчають усі здобувачі вищої освіти. Мова, на переконання другої авторки, – «це дім і фортеця, шлях з минулого в майбутнє», вона, твердить перша авторка, – «це атоми значень, які формують і зв'язують полотно слів у єдину національно-ментальну картину». Сама назва книги розкриває широту змісту її, огром проблематики й оригінальність мети – «розкрити націєвірну функцію мови, відтворити антропоцентричні риси української мови крізь історію видатних постатей» (Микитюк & Фаріон, 2025, с. 4) – від автора першого друкованого словника української мови Памва Беринди до відомого сучасного мовознавця, справедливо поійменованого «атлантом історії української мови», В. Німчука. Оприявлення через царину мови такого огрому патріотично обарвлених теоретичних знань і практичних умінь та навичок вже давно мало б перетворитися в настійну вимогу українського щодня, стати його першочерговим запитом, зрештою, добровільною спонукою до системного та послідовного втілення принципу україноцентризму, практики українськомовності як важливих ознак національної ідеї, першочергових чинників націєтворення.

Передслово до цього неординарного видання виношувала у своїх думках і вже за якусь мить – день-два – планувала оприлюднити І. Фаріон. «Це, – переконує О. Микитюк, – мав бути надих, щоб книжка була легка, щоб була вертикаллю пам'яті про наших велетнів-мовознавців» (Микитюк & Фаріон, 2025, с. 12). Одначе такий благородний і бажаний передовсім для української освітньої спільноти намір залишився нездійсненим – земний шлях відомого політика, талановитого лінгвіста й педагога від Бога обірвала куля злочинця (фемінітивів не використано свідомо, позаяк Ірина Дмитрівна наполягала, що вона «не є ані професорка, ані докторка наук, бо стать і кваліфікатор – це різні речі. А досконала **Ї** ВЕЛИЧНІСТЬ **МОВА** сама добере доречні форми» [ім'я та по батькові вжито також нарочито – для вивіщення думки цієї дослідниці про правдешню ідентифікацію українців – не за ім'ям, як нині це пробують культивувати, а за ім'ям та по батькові, що виразно потверджують антропонімні формули Княжої доби – Володимир Святославович, Мстислав Володимирович, Ігор Святославович, Олег Ігорьович (Микитюк & Фаріон, 2025, с. 13). Уміщено лише Післяслово – той текст, що його І. Фаріон присвятила «нашій Святій і Нездоланній Мові» загалом і 30-літтю катедри української мови Львівської політехніки зокрема – «катедри, яку вона любила, справами якої жила, ідеї якої вона втілювала в життя. Втілювала чесно, правдиво, безкомпромісно...» (Микитюк & Фаріон, 2025, с. 429), що промовисто засвідчують такі рядки цитованого віншувального дискурсу:

«Ми не ходимо на роботу просто читати філологічні курси. Ми виконуємо поза тим своє завдання – творити Українську Державу в час постійної війни з нею: деколонізуємо, демосковізуємо, розрадянщуємо...»

Ми 30 років сіємо зерна нашого Слова в душах наших студентів, немало з яких вже стали нашими колегами й побратимами (посестрами) в невідступних змаганнях за українську тожсамість.

Словом, після тридцяти нема часу на ілюзії, депресію, розчарування... Надто високий шлях пройдено, щоб спускатися донизу. Надто багато народжено, щоб відмовлятися його захищати й утверджувати. Надто сильно любилося, щоб засумніватися й розлюбити. Ми не просто навчаємо й навчаємося. Ми – спільнота обранців у Господа, бо Слово тільки наш інструмент в осягненні та утвердженні національної Правди» (Микитюк & Фаріон, 2025, с. 429).

Жанр, до якого уналежнено книгу, – навчальний посібник, із чим погодитися важко: перед нами класичний взірєць не навчального, а науково-навчального видання, оскільки в ньому оригінально поєднано глибину конкретної галузі знань – лінгвістичної – з її максималізованою практичною запроєктованістю, яку репрезентують майстерно застосовувані види мовленнєвої діяльності, а також словесні, наочні, практичні, інтерактивні, дослідницькі, комунікативні та інші методи лінгводидактичної діяльності. Їх диференційовано й внутрішньо ранжовано за різними критеріями так, що студент є не пасивним споживачем знань, а активним суб'єктом освітнього процесу. Засвоєння теоретичних відомостей, формування широкого спектра комунікативних, орфографічних, пунктуаційних навичок забезпечує креативно вимодельоване активне спілкування на суб'єкт-суб'єктних засадах, інтерактивні методи роботи з гармонійно збалансованими на рівні змісту та форми макоро та мікротекстами. Увесь цей науково-навчальний арсенал спрямовано на формування мовної особистості з високим інтелектуально-духовним кодом і справжнім патріотичним духом, глибинним національним чуттям, на підвищення рівня національно-мовної вихованості майбутнього покоління, народу загалом, вищим сенсом помислів і діянь яких «була б любов до Вітчизни, самовіддана праця задля її розвитку, утвердження української мови – головної державотворчої сили» (Лизанчук, 2024, с. 360).

У посібникові різновекторно проаналізовано 15 тем, представлених двома блоками. Перший блок репрезентує системно-структурну будову мови, її стратуми, стильову організацію, а другий – прецедентні постагі, які відіграли виняткову роль в історії української літературної мови, в утвердженні її нормативної бази: 1. «Національно-культурний аспект історії української мови. Олександр Потебня»; 2. «Правопис і суть нормативності мови. Іван Огієнко»; 3. «Законодавче поле української мови. Типи мовних норм. Олена Курило»; 4. «Українська лексика та її словникова кодифікація. Памво Беринда»; 5. «Багатство й неповторність українського словникового запасу. Борис Грінченко»; 6. «Лексика з погляду походження та стилістичного забарвлення. Олександр Пономарів»; 7. «Практична ономастика і фразеологія. Олекса Тихий»; 8. «Фонетична норма як складник мовної системи. Олекса Горбач»; 9. «Нормативний аспект словотвірної норми. Святослав Караванський»; 10. «Морфологічні засоби української мови. Мелетій Смотрицький»; 11. «Особливості відмінювання іменників. Олекса Синявський»; 12. «Граматичні категорії прикметників, займенників, числівників. Агатангел Кримський»; 13. «Дієслово крізь призму культури мовлення. Борис Антоненко-Давидович»; 14. «Дискурсивні слова як етноспецифічні ідентифікатори в культурі спілкування. Павло Житецький»; 15. «Синтаксичні засоби української мови. Василь Німчук».

Уміщені в книзі портрети мовознавців та їхні сентенційні висловлювання можна використовувати як оречевлений засіб створення проблемної ситуації на лекціях, практичних або семінарських заняттях, напр.: Тема 1. «Без знання мови всі українські бажання створені на піску» (О. Потебня) (Микитюк & Фаріон, 2025, с. 15); Тема 2. «Рідна мова – то живе серце людини. Коли ти українець, але української мови не знаєш, ти українець мертвий!» (І. Огієнко) (Микитюк & Фаріон, 2025, с. 43); Тема 3. «Вказуючи на ту чи іншу поправну форму проти хибної, я йду шляхом індуктивним: за вихідний пункт маю поширеність даного язикового явища в мові народній та в мові кращих знавців українського слова і намагаюся обминути все те, що могло б відбивати суб'єктивною вподобою» (О. Курило) (Микитюк & Фаріон, 2025, с. 70); Тема 5. «... кожен, хто приносить хоть крихту обмоскалення в наш народ (чи словом з вуст, чи книжкою), – робить йому шкоду, бо відбиває його від національного ґрунту» (Б. Грінченко) (Микитюк & Фаріон, 2025, с. 122); Тема 15. «... Мова – одна з визначальних прикмет етнічної спільноти, тому походження конкретного племені, народності, нації неможливо з'ясувати без дослідження історії формування, розвитку, функціонування їхньої мови» (В. Німчук) (Микитюк & Фаріон, 2025, с. 399).

Отже, якісне формування макро- та мікротекстів, які пропонують автори навчального посібника «Мова і мовознавці: утвердження норми», починається з претексту – конкретної семантично релевантної назви теми, що рельєфно віддзеркалює змістові доміанти того або того науково-дидактичного викладу, установлює корелятивні зв'язки між ключовими компонентами основного тексту, які конкретизують, уточнюють, розширюють засадничі значеннєві вектори повідомлюваного й водночас слугують важливим ретранслятором його прагматичного потенціалу. Ці найменування є не просто індексами окремо взятого знакового комплексу, а експліцитними символами того смислу, що «найбільше формує у читача передрозуміння тексту, стає першим кроком до його інтерпретації» (Скорина, 2025, с. 28).

На окрему увагу заслуговує інформативний корпус теми «Національно-культурний аспект історії української мови» із таким засадничим твердженням: «Національно-культурний аспект історії української мови – це історія української державності, яка передбачає зв'язок поколінь, що міцніший

за будь-які фортеці» (Микитюк & Фаріон, 2025, с. 15). У ньому чітко розставлено найважливіші семантико-маркувальні акценти, які заманіфестовують віхи історії українського глотогенезу. Це наочно відображають назви підрозділів: «Давньоукраїнська (руська) мова», «Мовна картина Русі IX – XIII ст.», «Мова доби Литовсько-Руської держави (друга половина XIV – перша половина XVI ст.)», «Мова в другій половині XVI – першій половині XVII ст.», «Мовно-історична та світоглядна прелюдія Московської доби (друга половина XVII ст.) та мова в часи Гетьманату», «Лінгвоцидна політика Москви (друга половина XVII – XVIII ст.)», «Національно-мовне відродження Галичини», «Національно-мовне відродження Великої України». Той, хто ретельно простудіює цей теоретичний розділ осібно й крізь призму наведених у ньому покликів, чітко ідентифікуватиме статус української мови в різні історичні періоди – від VI до XX ст., специфіку її розвитку в Галичині й у Великій Україні, заперечуватиме ту утрадиційнену в імперську добу версію, згідно з якою 1) початок формування української мови, як і російської та білоруської, припадає головно на XIII–XIV ст., а 2) її мовою-основою, або материнською колискою української, російської та білоруської мов, була давньоруська (спільнослов'янська) мова (VIII–XIII ст.). Для реципієнта з таким запасом фонових знань прийнятною і вмотивованою стане інша концепція мовного розвитку: українська мова, як і інші слов'янські мови, бере свій початок із мови спільнослов'янської (розпад її припадає на VI–VII ст.), що виникла на ґрунті індоєвропейської мови, тобто її коріння треба шукати щонайпізніше в XI, а не в XIV ст. У цей час вона вже остаточно сформувалася, мала своє самобутнє обличчя: звуковий лад, граматичну будову, стильову розгалуженість, словотвірну самодостатність, лексичне багатство. Нею писали ділові папери, виголошували промови на різних високих зібраннях. Не викликати, зрештою, сумнівів звичне для всіх слов'ян, крім вихованих у радянському дусі українців, росіян та білорусів, твердження, що спільнослов'янська мова мала багатовікову історію й дала життя сучасним тринадцятьом слов'янським національним мовам: українській, білоруській, російській (східнослов'янська підгрупа мов), польській, чеській, словацькій, нижньолужицькій, верхньолужицькій (західнослов'янська підгрупа мов), болгарській, словенській, македонській, сербській, хорватській (південнослов'янська група мов).

Схарактеризувати всі важливі для вирішених тем проблеми не дає змоги обсяг праці. О. Микитюк та І. Фаріон знаходять раціональний вихід із цієї непростой науково-дидактичної ситуації: вони спонукають до пошукової діяльності користувачів своєї праці – студентів різних спеціальностей – через логічно вибудовану, хронологізовану систему запитань та завдань, з-поміж яких і тестові, до кожної з вивчених тем.

Наведемо приклади запитань до теми «Національно-культурний аспект історії української мови»:

1. Схарактеризуйте давньоукраїнську та церковнослов'янську мови.
2. Опишіть мовні риси доби Литовсько-Руської держави.
3. Коли датують перші переклади біблійних пам'яток давньоукраїнською мовою?
4. Проаналізуйте мовну картину Русі IX–XIII ст.
5. Які пам'ятки староукраїнської (руської) мови засвідчують її кодифікацію?
6. У чому суть Московської доби?
7. Опишіть національно-мовне відродження Галичини та Великої України.
8. Наведіть відомі вам укази (заборони), що існували в час життя О. Потебні (Микитюк & Фаріон, 2025, с. 41).

Персоналізований складник назви всіх тем, представлений двокомпонентною антропонімною формулою «ім'я + прізвище», супроводжує вміщений перед практичною частиною коментар, який розкриває найвагомий внесок мовознавця в розвиток української лінгвістики, характеризує його подвижницьку діяльність на лінгвістичній ниві, вияскравлює особливості ідіостилю або експлікує неординарність таланту: *Олександр Потебня*: той, хто проник у суть мови; *Іван Огієнко*: той, хто українізував українську освіту і церкву; *Олена Курило*: навчала не правил, а любови до нашої мови; *Памво Беринда*: той, хто заманіфестував просту руську (староукраїнську) мову в XVII столітті; *Борис Грінченко*: воїн на полі мови; *Олександр Пономарів*: мовознавець лицарського гарту; *Олекса Тихий*: Дон Кіхот XX століття з обличчям європейського президента; *Олекса Горбач*: історик мови; *Святослав Караванський*: маловідомий борець за культуру української мови; *Мелетій Смотрицький*: автор «Граматики слов'янської»; *Олекса Синявський*: творець українських літературних норм; *Агатангел Кримський*: видатний мовознавець-поліглот; *Борис Антоненко-Давидович*: від язика до мови і вершин мовознавства; *Павло Житецький*: перший висвітлив Україні Пересопницьке Євангеліє; *Василь Німчук*: атлант історії української мови.

Вирішені підпараграфи трактоніма «Мова і мовознавці: утвердження норми» наповнені тими конкретними відомостями, які через різні об'єктивні причини не набули навіть дотепер

інтертекстуальної продуктивності в поліфункційних дискурсах, не вплили повністю до наукового, публіцистичного обігу, тому для багатьох українців вони малознані або й зовсім невідомі. Персональні мінітексти диференційовано на логічно завершені фрагменти, які перемежовано внутрішніми майстерно візуалізованими біблійними та ємними щодо змістової наповнюваності авторськими мікротекстами. Роль і місце Івана Огієнка як історика мови, історика культури, історика церкви, міністра освіти і віросповідань, автора численних праць із культури та історії української мови, акцентології, діалектології, етимології, термінології, палеології, як перекладача Біблії українською мовою, автора підручників із сучасної мови, укладача «першого системного наукового українського правопису» (Микитюк & Фаріон, 2025, с. 158) розкриває трикомпонентне заголовкове тло «Іван Огієнко – адміністратор і урядовець», «На еміграції», «Священничий шлях Іларіона». Закцентовано на тому, що мовознавець Огієнко, спадщина якого «в советські часи московської окупації (1922–1991 рр.) була суворо заборонена, на всіх працях був гриф “секретно”» (Микитюк & Фаріон, 2025, с. 59), одним із перших підготував український орфографічний кодекс, взоруючи на світові стандарти й зважаючи на досвід попередників.

Підставою для ґрунтовного висновку про законодавче врегулювання правописної системи правил, в основу яких покладено найорганічніший і найефективніший для української мови фонетичний принцип, наведено таке аргументоване твердження видатного лінгвіста: «Оце й є основа будучого академічного правопису. Ці правописні правила затвердили головно той правопис, що вже панував в Україні ще з 1905-го року <...> це вже була наукова система основ українського правопису, перша закінчена система в історії нашого правопису» (Микитюк & Фаріон, 2025, с. 60). Виняткове значення в цьому процесі, запевняє І. Огієнко, має лексикографічна діяльність Б. Грінченка, що припадає на 1907–1909 рр., коли «вийшов відомий “Словарь української мови”» за його редакцією, правопис якого «був прийнятий по всіх українських редакціях та виданнях. Ось цей правопис, як вислід збірної праці письменників всього ХІХ століття й усього українського народу, і запанував в Україні, і держиться в нас аж до сьогодні» (Микитюк & Фаріон, 2025, с. 60).

Автори посібника наводять цитати з лінгвістичного доробку І. Огієнка, що доповнюють і розширюють стратегійні погляди цього вченого на проблему становлення правопису: «Історія нашого правопису, як і історія розвою літературної мови, ясно показує нам, що вони для недержавного народу були й є укладом двох сил у країні: наукових і політичних» (Микитюк & Фаріон, 2025, с. 61); «Коли ти не фаховий мовознавець, не мішайся до вироблення правопису, справи виключно фахової, а коли ж фахівець – працюй тільки для добра свого народу» (Микитюк & Фаріон, 2025, с. 62). Щодо останнього висловлення, то його варто використовувати як епіграф до всього офіційного та неофіційного контенту, пов’язаного з реформуванням сучасного правописного кодексу. Зокрема, його сутність треба збагнути й пропустити крізь серце тим науковцям, які болісно прощаються з імперсько-радянськими мовними традиціями, вважають недоречним, навіть ворожим повернення українській мові незаконно відібраних у неї орфографічних норм, яким видається відновлення мовно-історичної справедливості, оперте на розунормування (скасування кодифікованих норм) чи перевнормування (заміна кодифікованих норм), кроком назад, а то й навіть шляхом у мовне нікуди. О. Микитюк та І. Фаріон яскравими тонами вималювали І. Огієнка як прецедентну лінгвістичну особистість, переконливо довівши, що для затятих українофобів, цинічних обрусителів він – «запроданець-юда в рясі митрополита», а для справжніх українців – «людина праці та обов’язку», «діяч українського Ренесансу».

Наголосимо ще раз на такому сутнісному моменті: тому, хто намагатиметься досягнути щойно схарактеризовану й інші мовознавчі проблеми за рецензованим посібником, допоможе логічно виструктурувана система запитань та завдань, серед яких і тестові. Не зайвим буде навести запитання до теми «Правопис і суть нормативності мови. Іван Огієнко» й ще раз пересвідчитися в оригінальності лінгводидактичної технології, яку розробили автори рецензованої праці:

1. Як правописна система мови пов’язана з політичним світоглядом?
2. Назвіть творців правопису 1928 року та їхні базові мовознавчі праці.
3. Назвіть творців змосковщеного правопису 1933 року.
4. Чому правопис 2019 – продукт ліберально-гібридної моделі мовної політики?
5. Які фонетичні зміни містить правопис 2019 р.?
6. Які морфологічні та словотвірні зміни містить правопис 2019 р.?
7. Які власне правописні зміни містить правопис 2019 р.?
8. У яких мовознавчих царинах працював Іван Огієнко?
9. Які найважливіші постулати «Науки про рідномовні обов’язки» Івана Огієнка? (Микитюк & Фаріон, 2025, с. 66).

З ними логічно пов'язані практичні завдання, вони, власне, розширюють, поглиблюють, органічно доповнюють порушені теоретичні проблеми, як-от:

1. Опишіть постать Івана Огієнка як того, хто українізував освіту та церкву.
2. Проаналізуйте найважливішу, на вашу думку, цитату Івана Огієнка.
3. Опишіть суть праць І. Огієнка «Наука про рідномовні обов'язки. Рідномовний катехизис» та «Історія української літературної мови».
4. Назвіть напрями досліджень Івана Огієнка та його основні праці.
5. Обґрунтуйте (письмово) важливість правописної кодифікації мови і вплив на цю кодифікацію суспільства (Микитюк & Фаріон, 2025, с. 66–67).

До поданого розлогого списку входять і максимально прагматизовані завдання, які вимагають знання конкретних правописних правил, безпосереднього практичного застосування їх і сприяють формуванню орфографічної грамотності – важливого складника культурномовної особистості:

1. Наведіть а) 5 прикладів фонетичної асиміляції; б) 5 прикладів морфологічної асиміляції (на основі зіставлення з правописом 1933 року та з правописом 1928 року).

2. З'ясуйте правильність / неправильність у написання слів відповідно до правопису 2019 року. Виправте допущені помилки. Поясніть порушену норму.

Пів України, аудиторія, альфа-промені, аудит, пів дня, катедра, вебсайт, лавреат, ирод, віцеконсул, ирій, віце-президент, госпіс, вебкамера, ДНК-експертиза, ексміністр, проєкт, кібербезпека, метеозведення, України-Руси, півмісяць, лауреат, веб-сторінка, міні-комп'ютер, мітологія, кафедра, нема радості, навза, крові, Парижа, Парижу, пів години, екс-президент, пів'ями, піваркуша, півострова Криму, триетапний, пресконференція, прес-секретар, проєкт, пів-Львова, рієлтор, Святвечір, священник, смартгодинник, хабаря, творчості, міні-маркет, топ-модель, фойє.

3. Виправте помилки в реченнях. Поясніть тип помилки. Зверніть увагу на написання слів за Правописом 2019 року.

У відповідності до наказу з паном Петренко Василем Ігоровичем укладено двохсторонню угоду про співробітництво. На повістці денній прес-конференції було поставлено питання про обговорення рієлтором девальвації гривні. За півгодини директор підприємства зробив звіт перед комісією про роботу за текучий рік. <...> В ефірі диктором було повідомлено, що експерти вважають цьогорічний НМТ з української мови у всіх відношеннях був кращий минулорічного (Микитюк & Фаріон, 2025, с. 66–67).

Немає потреби переповідати, удокладнено коментувати інші теми, вирізняючи їхні пріоритети на рівні змістового наповнення і успішної лінгводидактичної реалізації його. Уміщені в теоретико-практичних викладах відомості про прецедентну мовну особистість, а також мовознавча й лінгвоперсонологійна інформація важливі з погляду історії і винятково актуальні з позиції дня натеперішнього. Отже, науково-навчальний (а не навчальний) посібник О. Микитюк та І. Фаріон «Мова і мовознавці: утвердження норми» відповідає найпретензійнішим новітнім вимогам. Сподіваємося, він неодмінно набуде високої популярності, ширитиме коло своїх користувачів, і не лише науково-освітологічних.

ЛІТЕРАТУРА

- Микитюк, О., & Фаріон, І. (2025). *Мова і мовознавці: утвердження норми*. Вид-во Львівської політехніки.
- Лизанчук, В. (2024). *Геноцид, етноцид, лінгвоцид української нації: хроніка незалежності духу*. Вид-во ЛНУ імені Івана Франка.
- Скорина, Л. (2009). Поетика заголовку віршотворів Михайла Драї-Хмари. *Вісник Черкаського університету*, 167, 7–33.
- Стрельников, В., & Лейко, С. (2014). Загальнодидактичні принципи формування математичної компетентності майбутніх інженерів-будівельників у процесі фахової підготовки. *Витоки педагогічної майстерності*, 14, 260–266.

REFERENCES

- Mykytiuk, O., & Farion, I. (2025). *Mova i movoznavtsi: utverdzhennia normy* [Language and Linguists: The Establishment of the Norm]. Vyd-vo Lvivskoi politekhnyky. (in Ukrainian)
- Lyzanchuk, V. (2024). *Henotsyd, etnotsyd, lnhvotsyd ukrainskoi natsii: khronika nezalezhnosti dukhu* [Genocide, Ethnocide, and Linguicide of the Ukrainian Nation: A Chronicle of the Independence of the Spirit]. Vyd-vo LNU imeni Ivana Franka. (in Ukrainian)
- Skoryna, L. (2009). Poetyka zaholovku virshotvoriv Mykhaila Drai-Khmary [The Poetics of Poem Titles in the Works of Mykhailo Drai-Khmara]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu*, 167, 7–33. (in Ukrainian)
- Strelnikov, V. & Leiko, S. (2014). Zahalnodydaktychni pryntsyipy formuvannia matematychnoi kompetentnosti maibutnikh inzheneriv-budivelnikiv u protsesi fakhovoi pidhotovky [General Didactic Principles of Forming Mathematical Competence of Future Civil Engineers in the Process of Professional Training]. *Vytoky pedahohichnoi maisternosti*, 14, 260–266. (in Ukrainian)

Дата надходження рецензії: 26.01.2026 року

Дата прийняття: 31.01.2026 року

Опубліковано: 01.04.2026 року